

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

15 Vtrùm delectatio, quæ ex imaginatione operis venerei percipitur, sit peccatum mortiferum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

tamen est aliquis, qui tale ius habet, fas est illum inducere vt faciat.

106

Potest res per se illicita desiderari vt fiat inculpate.

Ad secundam: Primò, Concessa maiore potest negari minor: pollutionem enim sic fieri non est quid per se malum, sed indifferens, vt antè dictum est. Secundò, potest negari maior. etsi enim aliquid per se sit illicitum si cum iudicio rationis fiat, ac proinde non possit desiderari ob bonum finem vt ita fiat; tamen si fiat absque iudicio seu culpa, poterit aliquando desiderari causâ alicuius magni boni, quod inde proueniat, v. g. vt tyrannus peccat manu furiosi; vt matrimonium inter duos Principes inculpate contrahatur, quamuis inualidè, & proles suscipiatur, si inde pax regni securituta putetur. Docet hoc Adrianus supra: *Nullo, inquit, modo licet consentire consensu, qui sit causa actus, in aliquid, quod de se esset mortale. sicut in vigilia fieret, vt in homicidium pro tempore furia, vel somni perpetrandum, aut in stuprationem virginis, vel pollutionem in somno committendam: sed consensu nuda complacentia licet in tale præteritum vel futurum consentire propter bonum inde secutum vel secuturum.* Idem sequitur ex sententia eorum, quid admittunt in pollutione; quia eadem est ratio: tota enim ratio cur hæc ob bonum finem possit appeti sic fieri, est, quia eam sic fieri non est peccatum, & subest aliquod commodum, quod illud materiale incommodum compenset: atqui idem locum habet in exemplis prædictis. Idem expressè docet nosser Vasquez 1.2. disp. 115. cap. 2.

Ad tertiam, Quando id, quod per se malum est, ita fit, vt per somnum, furiam, vel ignorantiam excusetur, non est licitum antè vel post liberè in illud consentire. Respondeo, Hoc esse intelligendum de consensu, quo istud placeat per se & absolute, vt docet Adrianus supra: sic enim consentires in illud prout est obiectiue malum, & consequenter consensus traheret inde malitiam formalem. Hoc modo fas non est gaudere de pollutione vel homicidio secundum se considerato; sed solum ob aliquod bonum, quo illud incommodum rependatur.

DUBITATIO XV.

Vtrum delectatio, quæ ex imaginatione operis venerei percipitur, sit peccatum mortiferum.

107
In imaginatione operis illiciti duo spectari.

Notandum Primò, In imaginatione (sub qua intellige quamuis aliam apprehensionem & notitiam per intellectum, vel sensum) operis illiciti duo considerari posse: nimirum ipsam imaginationem; quæ est actus vitalis, ac notitia quædam; & opus illicitum, eius obiectum. vnde duobus modis percipi potest delectatio.

Delectatio ex ipsa imaginatione.

Primò, Ex ipsa imaginatione, quatenus est notitia seu apprehensio veritatis, aut rei pulchræ, subtilis, raræ, exoticæ; admirandæ: talis enim notitia delectat, & magni inter homines aestimatur: vnde magno studio ad huiusmodi Spectacula solent concurrere.

Delectatio ex re imaginata.

Secundò, ex ipsa re, seu obiecto imaginato. Inter hos modos est hoc discrimen, quod in priore ipsa imaginatio vel perceptio rei per intellectum aut sensum sit immediatum obiectum delectationis; vt aperte indicant diuus Thomas 1. 2. quæst. 74. articulo 8. Gabriel in 4. distinct. 15.

Discrimen harum.

quæst. 13. art. 3. dubit. 3. & alij Doctores. Delectamur enim huiusmodi res intelligere, videre, vel audire narrari; etiam si ipsas detestemur, ac tristissimas iudicemus. vnde sola notitia talis rei apprehenditur vt bonum delectabile; non autem res ipsa secundum se, nisi quatenus subit rationem veri, rari, admirandi: quo modo est obiectum notitiæ, & mediante notitia oblectat. sed hoc nihil aliud est quàm ipsam notitiam delectare, & esse immediatum talis delectationis obiectum.

In altero modo, immediatum obiectum delectationis est ipsa res imaginata, (hæc enim concipitur vt bonum delectabile) & imaginatio solum se habet vt applicans & proponens obiectum, nulla enim res potest cire delectationem, nisi per sensum vel intellectum fuerit apprehensa, & affectui applicata.

Vnde vltius fit, vt hæc delectatio sit planè similis illi, quæ ex rei præsentia & actuali fruitione percipitur; & sequatur ex affectu & amore erga ipsam rem. Nam dupluciter potest à nobis aliquid fieri, vel esse præsens: Primò, Re ipsa. Secundò, Vi phantastica per imaginationem; & vterque modus eamdem delectationem parit; vt constat ex his quæ nobis in somnis accidunt; cum videmur nobiscum comedere, bibere, loqui cum amicis, &c. quod etiam docet D. Augustinus lib. 12. de Trinit. cap. 9. Ratio est, quia phantasia habet vim sensuum exteriorum, vt aperte etiam somnia testantur. Vnde sicut res, dum actu fit, vel præsens est, percepta sensibus externis, delectationem causat; ita etiam dum vi phantasiæ percipitur vt præsens, etiam si reuera non existat.

Alterà verò delectatio, cuius obiectum est ipsa imaginatio vel notitia, longè alterius est generis, vt pote magis spiritalis, & sequens ex affectu non erga rem, sed erga rei cognitionem. His positis,

Dico Primò, Si priore modo delectatio percipitur, non est per se peccatum. Est communis sententia Doctorem. Ratio est, quia delectatio sequitur conditionem operis ex quo nascitur: talis enim est delectatio, quale est opus vnde oritur; iuxta Aristotelem 10. Ethic. cap. 4. est enim quiddam necessariò ex operatione nobis congrua resultans: atqui opus, ex quo nascitur, non est malum, sed bonum, vel quid indifferens; nimirum notitia veritatis, vel rei raræ aut admirandæ visio; quam notitiam & visionem homines magni aestimant, etiam si obiectum, circa quod versatur, maximè execrentur: ergo talis delectatio non est per se mala. Hoc modo delectantur homines lectione vel narratione prætorum, duellorum, & rerum admirandarum, quæ per artem magicam fiunt: vel eorum, quæ pertinent ad opus generationis, & conceptum proles, absque tamen villo affectu ad res ipsas.

Dixi, per se, quia potest esse peccatum ratione curiositatis, vel etiam periculi vltioris: vt si quis talium rerum cognitione tantopere delectaretur, vt desideraret easdem in se experiri, vel ab aliis fieri, vel esset periculum ne ipsæ per se placere incipiant. talia enim ex nimia curiositate sequi solent.

Dico Secundò, Si altero modo delectatio percipitur, & voluntas in eam consentiat; erit peccatum mortiferum vel veniale, pro ratione obiecti mortiferi vel venialis. Est communis sententia

Hæc est similis illi, quæ ex rei præsentia.

108
Delectatio de ipsa imaginatione.

109
Delectatio ex re imaginata.

tentia Doctorem, quam docet D. Thomas 1. 2. quæst. 74. art. 8. & ibid. Caietanus, Conradus, & Medina. Idem docet Magister in 2. dist. 24. ex D. Augustino; quem sequuntur ibidem Doctores Scholastici, Bonaventura, Richardus, Durandus, & Scotus in 2. dist. 42. quæst. 4. §. Sequitur. vbi dicit: *Quando voluntas imperat cogitationem alicuius illiciti, qua vult ut obiectum sit sibi præsens ad continuandam delectationem & complacentiam in illo; si illud cogitatum sit illicitum, in complacentia plena illius est peccatum mortale. Et hoc non solum de carnalibus; ut cogitare luxuriam; sed etiam in actibus intellectus, respectu aliorum obiectorum; ut imaginari & morari cum delectatione & cogitatione mortis inimicorum, &c.* Angelus v. Cogitatio, num. 2. vbi pro hac sententia citat Bonaventuram, Richardum, Alexandrum, & D. Thomam, Caietanum v. Delectatio, & passim Summistæ eodem verbo, & ceteri recentiores; vnde contraria sententia non est probabilis.

Et probatur clarè ex D. Augustino lib. 12. de Trinitate cap. 12. quem etiam adducit Magister in 2. dist. 24. *Nec sanè, inquit, cum sola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernes esse faciendâ, tenens tamen & voluens libenter, qua statim ut attingerunt animum respici debuerunt, negandum est esse peccatum; sed longè minus quàm si & opere statuatur implendum. & ideo de talibus quoque cogitationibus venia petenda est, peccatusque percipiendum & dicendum; Dimitte nobis debita nostra, &c.*

Dices, illis verbis insinuat D. Augustinus, hoc esse peccatum veniale.

Respondeo negando assumptum: nam vt dicitur Thomas ait, Oratio Dominica etiam valet contra mortifera. Tantùm vult dicere esse minus peccatum, & facilius veniam impetrare, quàm propositum operis exequendi. nam esse mortiferum, manifestè indicat verbis sequentibus, cum ait: *Neque enim sicut in illis duobus primis hominibus personam suam quisque portabat; & ideo si sola mulier cibum edisset illicitum, sola utique mortis supplicio pleteretur: ita dici potest in vno homine, si delectationibus illicitis, a quibus continuo se deberet auertere, cogitatio libèter sola pascatur, nec faciendâ decernat mala, sed tamen suauiter in recordatione teneantur, quasi mulierem sine viro posse damnari: absit hoc credere. Hic quippe vna persona est, vnus homo est totusque damnabitur, nisi hæc qua sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per Mediatoris gratiam remittantur.* Quibus verbis (quod etiam loco notato aduertit Scotus) apertè docet, consensum in delectationem esse peccatum mortiferum: nam dicit *totum hominem propter illud damnandum*, nisi per gratiam Mediatoris fuerit remissum: sicut mulier, etiam si sola pomum illicitum edisset, morte fuisset pleterenda. Idem probari potest ex Gregorio in Pastoralis par. 1. cap. 11. vbi docet, eum, qui huiusmodi delectationibus, etiam absque proposito operis, inquinatur, non esse idoneum ad offerendum Deo sacrificium, aut aliena peccata diluenda, *cum ipsum vastent sua*; apertè significans esse peccatum mortiferum.

Idem probatur ratione. Primò, Illa delectatio, quæ hoc modo ex imaginatione rei turpis existit, est planè similis ei, quæ ex rei ipsius præsentia & vsu nascitur: cuius signum est, quòd

simili modo corpus immutet, & ad illicita conciter: atqui delectatio, quæ ex vsu talis rei percipitur, est mortifera; ergo etiam illa quæ ex imaginatione.

Secundò, Contactus turpis, & opera venerea externa sunt peccata mortifera; quia sunt propinqua dispositio ad illicitam genituræ profusionem, vt supra dubit. 8. ostensum est: atqui turpis imaginatio & delectatio subsequa etiam disponunt naturam ad eundem effectum: nam delectatio non sequitur ex opere imaginario, nisi quatenus ipsum est dispositio naturam commouens, & ad seminacionem excitans: ergo, &c.

Tertiò, Qui ex imaginatione occisionis inimici vel crudelis tractationis ita delectatur & interiorè afficitur, sicut affici solet is qui inimicum reipsa in potestate habet, & malè tractat, peccat mortiferè contra charitatem; quia placet illi malum inimici: illa enim delectatio oritur ex affectu odij, seu complacentia erga malum inimici: ergo similiter qui cogitatione turpi ita sensibilerè delectatur, sicut is qui ipsi operi incumbit, peccat mortiferè contra castitatem; quia habet complacentiam circa opus, quod castitati repugnat. Neque dici potest hoc esse peccatum veniale; quia versatur in materia graui contra castitatem; v. g. circa turpem contactum, vel copulam: vnde si est peccatum, (sicuti manifestè constat esse) est mortiferum, non veniale.

Quartò, Probant aliqui hac ratione: delectatio sequitur ipsum opus: ergo hoc ipso, quo consentis in delectationem, consentis tacitè in opus, eiusque executionem; etiam si ob aliam causam nolis exequi.

Verùm hæc ratio non videtur firma. Primò, Quia constat interdum aliquos delectari imaginatione operis, qui tamen nullo modo vellent opus explere: ac proinde non consentiunt in opus. Secundò, Quia alioqui Carthusianus oblectans se imaginariis carniū epulis, vel per somnium tali voluptate frui desiderans, consentiret in opus externum comestionis; & ita peccaret mortiferè contra votum, vel contra regulam præceptum. Similiter qui die ieiunij tali imaginatione delectaretur, peccaret contra præceptum Ecclesiæ. Hoc autem etsi quidam concedant, parum tamen videtur verisimile: quia non est illis vetitum frui delectatione carniū per somnium, vel imaginationem; sed solum exteriorè vesci, & velle vesci. Tertiò, Alioqui Sacerdos fingens se esse ludicem, & pletere fontes qui turbant Rempublicam, eoque figmento se oblectans, consentiret in opus externum ipsi vetitum, & peccaret mortiferè. Idem dicendum esset de iis, qui imaginario regno, ludo, prælio, vel alio opere ipsius ratione status illicito, delectarentur.

Hæc argumenta benè probant, ex consensu in delectationem non necessariò inferri determinatè consensum in opus vt reipsa exequendum; sed solum sub disiunctione, vt re vel imaginatione præsens.

Verùm quia opus imaginatione propositum non potest placere, ac proinde nec oblectare, nisi ipsum secundum se sit conforme affectui voluntatis, vel appetitui inferioris, vt rectè docet D. Thomas 1. 2. q. 74. art. 8. (ideo enim res per imaginationem præsens delectat, quia ipsa per se est conformis affectui, & apprehenditur vt bonum

Excitat ad pollutionem.

111

Virum consentiens in delectationem, consentit in opus.

Consentit in opus re vel imaginatione præsens.

112

Requiritur affectus in opus, seu simplex operis complacentia.

num

num hominis) hinc fit vt eo ipso, quo consentis in delectationem, etiam consentias in affectum & complacentiam operis externi, qua illud opus, qua parte est obiectum delectabile, placet affectui. Vnde si talis complacentia fit illicita, necesse est etiam consentum in illam illicitum esse; idque pro grauitate vel leuitate illius complacentiae, quae pendet ex conditione obiecti, seu operis externi, quod placet. Itaque cum affectio & complacentia circa res venereas in materia graui sit illicita & censetur grauis, consensus in illam erit peccatum mortale. Idem dicendum de complacentia occisionis inimici, & aliorum operum, quae lege naturae sunt prohibita. Vnde manifestè sequitur, etiam delectationem, quae ex horum imaginatione percipitur, si materia grauis sit, mortiferam esse.

113
Discrimen
delectatio-
nis vene-
reae, & eius
carnium.

Ex his intelligi potest, cur is qui imaginatione rei venereae delectatur, potius mortiferè peccet quam Carthusianus imaginario carniū esu; supposito neutrum velle ad opus externum procedere. Ratio enim est, quia ille consentit in veneream imaginariam, & phantasticam fornicationem, (vt D. August. lib. 12. de Trinit. cap. 9. loquitur) & consequenter in corporis commotionem, ac libidinosam pruriginem, quae ex tali imaginatione naturaliter sequi solet, & ex qua immediatè illa sensibilis voluptas fluit: atqui phantastica illa actio, sicut & corporalis immutatio inde consequens, est illicita; cum ad pollutionem disponat; ac proinde etiam voluptas inde resultans illicita est. Item consentit in complacentiam operis externi, qua parte est delectabile, sine qua complacentia non apprehenderetur illud opus vt delectabile: atqui haec complacentia etiam vt obiectum sufficiens peccati mortalis: nam affectum habere conformem operi, quod per se est peccatum mortale, est graue malum: & consequenter consensus in illud, mortalis.

Carthusianus autem ille solum consentit in imaginarias carniū epulas, & in corporalem commotionem, (si qua fortè in spiritibus, humoribus, aut corde sequatur) & in voluptatem hinc resultantem; quorum nihil illi est prohibitum. sola enim actio externa illi vetita, idque non tam causā vitandae voluptatis, quam mortificandae carnis per externam abstinentiam. Itaque satisfacit praecepto exterius abstinendo, & volendo abstinere; quantumuis imaginario esu & sapore delectetur.

Nec obstat quòd videatur consentire in affectum erga carnes; quia hic affectus malus non est, sicut nec affectus comedendi tempore ieiunij. Spono omne periculum vltioris consensus in opus externum, est tamen in huiusmodi saepe peccatum veniale; quia superflua delectatio quaeritur.

114
Si opus solo
Iure positi-
uo vetitū.

Confirmari haec possunt ex iis, quae tradit Gabriel in 4. dist. 15. q. 13. art. 3. dub. 3. vbi ex Rosella v. Ludus. §. 2. docet non esse peccatum mortiferum, delectari opere cogitato vel viso, si illud non Iure naturae, sed solo positio est prohibitum: vt cum quis imaginatione vel aspersione ludi vetiti recreatur. Quod intellige, etiam si illa recreatio talis sit, qualem ipsi ludentes percipiunt. Secus esse cum opus Iure naturae est illicitum. Ex qua doctrina sequitur, delectationem illam ex imaginario carniū esu non esse peccatum mortiferum, cum realis earū esus Iure naturae non sit illicitus.

Petes, Quae sit ratio huius discriminis.

115
Ratio dis-
criminis.

Respondeo, Quia id quod per se malum est, non solum exterius & re ipsa facere non licet; sed neque interius vi phantastica per imaginationem; neutro enim modo licitum illud appetere, aut voluntatem ei habere conformem. Non vt fit exterius, quia per se malum est: non etiam vt faciendum per imaginationem, quia affectus in opus imaginarium includit affectum operis in se considerati. Non enim potest placere opus in imaginatione, nisi etiam placeat in seipso: atqui omnis affectus & simplex complacentia obiecti per se mali, est mala, & tentatio, quae non est à Deo; iuxta illud Iacobi 1. *Deus intenerator malorum est, ipse autem neminem tentat;* eamque oportet à se depellere, & nullo modo ei consentire. Quod autem solo Iure positio est illicitum, id non est vetitum praecitari per imaginationem, cum solum externum exercitium operis prohibeatur. Suppono enim, Iure positio non prohiberi re ipsa actus merè internos. Neque affectus ille ad opus externum in se spectatum malus est, quando solum est simplex complacentia appetitus inferioris, non mouens ad externam executionem prohibitam. Affectus enim naturales ad bona adiaphora, per se mali non sunt, etiam si voto vel praeccepto positio veteris illa sectari; vt affectus cibi vel potus tempore ieiunij; affectus opum, honorum, dignitatum, affectus vitae, longevitatis, &c. vnde tales affectus interdum sine peccato directè appeti & excitari possunt; vt si quis appetat famem vel sitim, vt difficultate ieiunij plus mereatur. Sic Dominus in seipso naturalem affectum vitae & horrorem mortis excitauit, quamuis praecceptum de morte subeunda haberet. Quando autem obiectum per se est illicitum, eius affectus seu complacentia nullo modo appeti potest, aut voluntariè excitari.

His adde, cum opus solo Iure positio vetitum est, facile posse à ratione illiciti praecindendi, & solitariè tamquam licitum menti obici; quae praecisio in opere per se malo fieri nequit.

Ex quibus inferitur, eum, qui vouit abstinere ab vsu feminae, solum intendens se voto illo obstringere ad abstinentiam actus externi, non peccare peccato sacrilegij contra votum, etiam si interius morosè delectetur: quia per votum hanc delectationem sibi non praecidit, sed solum opus externum. Idem dicendum in aliis similibus. Secus si absolutè vouit continentiam, non intendens votum suum ad actum externum restringere.

116
Qualis de-
beat esse
consensus.

Dixi, Si voluntas in eam consentiat, quia absque consensu peccatum esse nequit. Debet autem iste consensus esse ex plena deliberatione, seu animaduersione intellectus. Si enim nullo modo aduertas illam cogitationem aut delectationem esse illicitam, nullum erit peccatum, etiam si per diem in ea verferis; vt passim DD. tradunt, quia vt illicita, nullo modo est voluntaria. quod enim nullo modo est cognitum, non potest esse volitum. Si imperfectè aduertas, erit solum veniale. Imperfectus enim rationis vsus in opere aliquo non potest nisi imperfectum consensum, & consequenter imperfectum peccatum causare. talis autem animaduersione est cum res confusè se offert, instar mali certi vel dubij, sed mens aliis intenta & vix sui compos, tenuiter id apprehendit, ita vt ad plenior considerationem remissè & languidè excite-

tur.

tut. Si plene advertas quid agas, & opus esse illicitum, etiam si sub dubio se offerat, tamen si voluntas consentiat, & positivè illa delectatio placeat, erit peccatum mortiferum, & tunc propriè dicitur delectatio *morosa*, eò quòd homo illi post plenam considerationem immoretur, quamvis brevissimo tempore id fiat.

117
Si voluntas
se habere
negativè.

Caetani
sententia.

Sed dubium est, Si voluntas non consentiat positivè, nec etiam positivè dissentiat, sed permittit se habeat, an sit peccatum mortale? Quidam DD. negant, putantes necessariam esse positivam complacentiam. Ita Caetanus v. Delectatio morosa, vbi dicit: *Si ex complacentia illius delectationis provenit quòd negligit prohibere illius continuationem, voluntaria sit delectatio, & verè morosa. Si autem non ex complacentia, sed ex non estimatione commota cogitationis & delectationis, negligentia provenit, (puta quia scit voluntatem suam consentire, & confidit quòd propter huiusmodi commotiones phantasia & concupiscentia non ruet in consensum malum) peccat quidem, non tamen mortaliter, &c. Idem docet Angelus v. Cogitatio, num. 2. Quando, inquit, non imminet periculum casus, non est mortale peccatum si non repellit, est tamen periculosum. Eandem refert D. Bonaventura in 2. distinct. 24. part. 2. art. 2. quæst. 2. nec omnino rejicit, quamvis contrariam dicat tutiorem.*

Probabilius est teneri repellere.

Verùm probabilius est hominem teneri positivè dissentire, & etiam conari repellere. Ita docet D. Thomas 1. 2. q. 74. art. 6. vbi dicit rationem in directione passionum dupliciter deficere. Primò, Imperando illicitas passionem. Secundò, Illas non reprimendo. vnde concludit, peccatum morosæ delectationis esse dupliciter in ratione: sentit igitur esse peccatum morosæ delectationis, quando voluntas negativè se habet. Idem docet D. Bonaventura supra; vbi dicit, talem interpretativè consentire. & D. Antoninus p. 2. tit. 5. §. 5. in fine, & passim recentiores. Probatur, Quia talis delectatio est illicita & contra castitatem: ergo tenetur homo illam in se non permittere: & consequenter tenetur excitare in se illius displicentiam, & illam expellere. Confirmatur, Quia ob hanc causam tenetur impedire in se contactus turpes ab alio illatos, etiam si ipse nullo modo positivè ad illos concurrat; nimirum quia isti contactus castitati repugnant, & ad luxuriam excitant: ergo cum talis delectatio etiam ad luxuriam excitet, imò ipsamet essentialiter sit luxuriosa, repelli debet. Neque dici potest hanc obligationem esse leviem; cum in materia gravi & sufficiente ad peccatum mortale versetur. Confirmatur, Quia expressus consensus in talem delectationem est peccatum mortale: ergo etiam interpretativus, quo quis negligit eam reprimere: hi enim consensus sunt eiusdem moris; nam indirectum & interpretativum in moralibus reducuntur ad speciem expressi, cum idem habeant obiectum. Neque verum est quòd ait Caetanus, talem in veritate dissentire virtualiter saltem, quia cum non habeat illius positivam displicentiam, nullus in eo potest assignari actus, qui hunc virtualem dissensum contineat. Nec refert quòd parvi illam æstimet, & non metuat ab illa superari: quia illam interim sponte in se permittit, & locum ei in animo suo tribuit. vnde etiam si non consentiat in id ad quod ipsa sollicitat, consentit tamen vt secum motetur: cumque nullam causam

extrinsecam habeat illius in se permitrendæ, censetur ex affectu erga illam id facere, ac proinde interpretativè consentit.

Aduerte tamen, si causa iusta subit insistendi alicui operi vel cogitationi, vnde talis delectatio præter intentionem nascatur, non fore peccatum eam non repellere, vt passim Doctores tradunt, & dubitatione superiore dictum est. Quòd si causa non sit quidem iusta, tamen aliquid commodi vel humanæ utilitatis habeat, ratione cuius illi actioni incumbitur, erit quidem peccatum; probabile tamen est non fore mortale, modò affectu illam detesteris, & prudenter confidere possis te non consenturum. ratio est, quia tunc nec expressè nec etiam interpretativè videris in illam consentire, cum aliunde causam habeas, cuius affectu operi incumbis; tibi que displiceat quòd talis delectatio vel commotio in parte inferiore exargat. Exemplum sit in studio curioso artis medicæ vel anatomice. Vide supra dub. 14: vbi id probauimus in simili multis Auctoribus adductis, & in tali euentu sententia Caetani locum habere posset.

118
Si causa
subiit.

Dico Tertio, Quòd ad rationem peccati attinet, talis cuique est delectatio venerea imaginatione percepta, quale est ipsum opus secundum se in præsentia: vnde cui ipsum opus in præsentia est mortale, ei quoque delectatio est mortifera: cui veniale, venialis. Est communis sententia Doctorum, & sequitur ex dictis. Ratio est, quia præcise iure positivè, delectatio sequitur conditionem operis, ex cuius præsentia reali vel imaginaria resultat. est enim veluti passio quædam appetitus necessariò ex opere apprehensio tamquam præsentis, & adamatò efflorescens, ac proinde eiusdem moris. Confirmatur Primò, Quia talis est delectatio, qualis est amor seu complacentia operis: talis est autem complacentia operis, quale est ipsum opus, seposito iure positivè, quo solum opus externum vetatur: ergo talis est delectatio, quale est ipsum opus vt præsens spectatum. Confirmatur Secundò, Quia delectatio operis vt re ipsa præsentis, & delectatio eiusdem vt præsentis per imaginationem, sunt eiusdem rationis; eodem enim ferè modo corpus & sensualitatem afficiunt: atqui delectatio operis vt re ipsa præsentis talis est, quale est ipsum opus: ergo etiam delectatio operis vt præsentis per imaginationem.

119
Quale peccatum re-
spectu cuiusque sit
illa delectatio.

Ex his inferitur Primò, Sponsos de futuro non posse se oblectare imaginatione copulæ futuræ, eam tamquam præsentem fingendo. Ratio est, quia cum hoc opus, & corporis immutatio quæ inde sequitur, illis sit illicita in hoc statu; etiam illicita est voluptas, quæ inde proximè resultat. Si tamen illam apprehendant solum tamquam futuram, possunt de ea gaudere. Hoc enim nihil est aliud, quàm gaudere ipse & expectatione boni futuri, quæ spes modò præsens est, & per se licita.

120
Sponsi de futuro.

Secundò, Viduam non posse delectari actu coniugij præterito, si illum tamquam præsentem & nunc exercitum per imaginationem constituat, quia ille actus, & corporis immutatio quæ inde sequitur, in hoc statu illi non sunt concessa. Secus si solum gaudeat de illo tamquam de re præterita: hoc enim nihil est aliud, quàm consentire in rem licitam, seu approbare actum præteritum, & gaudere de cognitione, experientia, vel simili effectu bono, ex tali actu consecuto: nam de præterito

Vidua.

terito non potest esse gaudium vel delectatio, nisi vel illud vi apprehensum statuatur tamquam presens, in quo modo verseris; (qua ratione similem parit voluptatem ac si re ipsa presens esset) & hoc modo diximus illam non posse delectari: vel ratione alicuius effectus, v. g. experientiae, famae, honoris, vel similis rei inde relictæ, quæ mala non est. Et hoc modo intellige Auctores, qui dicunt viduam de copula præterita gaudere posse, vt Angelum v. Cogitatio, num. 2. Nauarrum cap. 16. num. 10. Caietanum tom. 1. Opusc. 14. quæst. 1. & 2. & in Summa v. Delectatio morosa, & alios.

121
Coniuges.

Tertio, Coniugem in absentia coniugis non peccare mortiferè, etiam si imaginaria copula oblectetur, modò absit omne periculum pollutionis. Nam qui est in eo statu, vt ei opus externum re ipsa præstitum sit permissum, ei quoque permissum est opus imaginarium, seu vi phantastica præstandum, aliis incommodis seclusis. Ita docet Caietanus supra v. Delectatio morosa, §. Rufus. Fumus eodem v. num. 4. Idem indicat Paludanus in quartum, dist. 9. quæst. 3.

Quia tamen periculosum est huiusmodi cogitationibus immorari absente coniuge, sæpè potest esse mortale; & idè quidam Doctores strictius hac de re loquuntur; nec facile est permitendum. In præsentia tamen coniugis, vbi periculum illicitæ pollutionis abest, non est vquam peccatum mortale: vt colligitur ex D. Chryostomo homil. 17. in Mattheum, explicante illud, *Qui viderit mulierem, &c. Neque propterea, inquit, tibi, Deus oculos effinxit, vt per illos ad animum adulteria transmittas; sed vt creaturas eius aspiciens mireris auctorem. Sicut ergo est temerè irasci, ita etiam temerè videre, si id ad libidinem facias.* Deinde addit: *Si enim vis videre, atque ex visu capere voluptatem; aspice propriam coniugem, & illius vsque amore perfrue: hoc enim nulla lex prohibet omnino. Si vero alterius venustatè penitus intuebere, etiam tuam iniuria afficis, à qua in aliam oculos auertis; & illam quoque quam contueris, nefariè eam tangens. Esi enim illam non attrectasti manu, at oculis tamen & voluntate palpasti, &c.* Vbi Chryostomus aperte infinuat, delectationem ex aspectu coniugis non esse peccatum (saltem mortale) eam tamen quæ ex aspectu capitur alienæ, mortiferam esse. Videri tamen possit Chryostomus loqui de consensu in opus, cum ait, *voluntate palpasti.* Sed hoc intelligi potest de voluntate tangendi per oculos, tamquam per longas quasdam manus. Vasquez pro *voluntate* legit *voluptate*, sed voluptate potius dicimur tangi quam tangere.

122
An peccatum delectationis & operis sint eiusdem speciei.

Petes, Virum peccatum delectationis pertineat ad eandem speciem, ad quam peccatum operis?

Respondeo, Si delectatio talis sit, qualis ex iplo opere præsentè ab eius auctore percipi solet, ad eandem speciem pertinere, ad quam ipsum opus, vt est obiectum formale illius delectationis, pertinet. Est communis sententia DD. Ratio est, quam supra attigimus; quia delectatio sequitur complacentiam operis; estque eiusdem moris: complacentia autem operis pertinet ad speciem operis, qua parte opus est illius obiectum: ergo etiam delectatio ad illam speciem pertinebit. Et confirmatur, quia in consensu delectationis est tacita approbatio operis; quod proxima delectationis est causa.

Hinc sequitur, delectationem ex cogitatione fornicationis pertinere ad speciem fornicationis; & quæ ex cogitatione peccati contra naturam, ad speciem peccati contra naturam; quæ ex imaginaria occisione inimici, ad speciem homicidij; quæ ex phantasia indebitæ excellentiæ, ad speciem superbiæ; & sic de ceteris.

Dubium tamen est, Virum si opus duplicem malitiam habeat, etiam delectatio vtramque contrahat, quamuis circa illud solum sub vna ratione versetur: vt si quis delectetur cogitatione coniugis alienæ absq; desiderio operis explendi, vt illa delectatio habeat non solum deformitatem contra castitatem, sed etiam contra iustitiam, sicut ipsum opus adulterij. Idè quæri potest de reliquis luxuriæ naturalis speciebus; vt de stupro, raptu, incestu, & sacrilegio: quæ, vt supra dub. 6. ostensum est, in ratione luxuriæ sunt eiusdem speciei.

Videri possit non habere duplicem speciem malitiæ, sed vnicam tantum, nimirum luxuriæ. Primum, Quia non versatur circa illud obiectum quatenus est iniuriosum alteri; (non enim delectatur quòd persona sit iuncta matrimonio, aut quòd marito hat iniuria) sed solum quatenus est delectabile secundum tactum, nimirum quia mulier pulchra: ergo non contrahit deformitatem ab illa circumstantia. Consequenter patet, Quia in illa delectatione neque expressè, neque interpretatiuè approbatur iniuria in maritum; cum nullo modo consentiatur in opus externum, vt ipsa exequendum, quo solo iniuria irrogatur. Idem videtur dicendum si persona sit affinis, vel Religiosa: præcinditur enim ab hac circumstantia, nec ea quidquam confert ad illam delectationem.

Secundò, Qui videt inimicum suum malè tractari & vulnerari in loco sacro, & delectatur illa inimici calamitate absque consideratione loci sacri, peccat solum peccato odij inimici, & non sacrilegij; quamuis sacrilegium sit circumstantia obiecti: ergo similiter qui delectatur circa uxorem alterius, peccat solum peccato luxuriæ, non autem iniustitiæ.

Tertio, Qui delectatur verbis contumeliosis in alterum dictis, non vt contumeliæ sunt, sed vt factiæ, non peccat contra iustitiam; & similiter si illa verba sint impura, & ex illis voluptatem capiat, vt impura sunt, non vt contumeliosa vel detrahtoria: ergo similiter qui cogitatione vel narratione adulterij delectatur, non vt est adulterium, sed præcisè vt est opus libidinosum, non peccabit contra iustitiam sicut adulter, sed solum contra castitatem. Simile argumentum fieri potest de eo qui videt personam sacram fornicantem, eoque aspectu delectatur.

Denique, idè consensus in executionem operis, siue efficax sit, siue inefficax per modum desiderij, contrahit duplicem operis malitiam; quia in executione neutra potest ab altera separari: vnde qui vult executionem, consentit in vtramque executioni necessariò coniunctam. At hæc ratio non habet locum quando quis consentit in delectationem. facile enim mens potest diuersas illas rationes (v. g. luxuriæ & iniuriæ, delectabilis secundum tactum, & iniuriosus in proximum) in opere distinguere, & alteram sine altera sibi proponere, & circa eam absque vilo affectu ad alteram, per complacentiam & delectationem versari.

Hæc

123
An duplicem habeat malitiam.

Argumenta pro parte negante.

Hæc sententia ob has rationes mihi semper visa est valdè probabilis, eamque docet Angelus v. Luxuria, n. 2. quamvis ibi etiã amplius videatur vel- le, nimirũ, consensum in opus in omni luxuria naturali esse eiusdem speciei. Eandem etudite tradit Vasquez 1. 2. disp. 112. Ex qua sequitur, in confessione delectationis morosa circa species luxuria naturalis non esse necessarium explicare circumstantiam personæ imaginationi obiectæ; eò quòd hæc non mutet speciem illius delectationis, quando abest consensus in executionem operis.

Verũ quia altera est magis recepta, & ferè communi Doctorum, ac proinde tutior in praxi, mihi quoque placet, maximè quia huiusmodi de-

lectationibus morosis dediti plerumque etiam op- tant operis executionem, & solũ abstinent ob periculum infamiae vel alterius incommodi. Ita- que in confessione talium delectationum expli- canda est etiam conditio personæ, quæ animo fuit proposita: v. g. An fuerit coniugata, consanguinea, affinis, Religiosa. Quæ sententia confirmari potest ex diuo Chrysostomo supra Homil. 17. in Matth. vbi insinuat, cum, qui ad hoc adspicit mu- lierem ut oblectet aspectum, iam in corde esse mecha- tum. sic enim illa verba, Qui viderit mulierem, &c. interpretatur. & hoc modo intellectã illã commu- niori sententiã, argumenta prædicta contra illam vim non habent.

C A P V T I V.

De partibus Temperantiæ potentialibus, Continentia, Mansuetudine, Clementia, Modestia, & vitis oppositis.

Constat Dubitationibus 14.

D V B I T A T I O P R I M A.

Quid sit Continentia.

D. Thomas quest. 155.

1
Continentia
dupliciter
accipitur.

OMEN continentia dupliciter ac- cipitur, Primò, Vt significet vir- tutem quamdam, qua quis sese ab omni delectatione venerea co- hibet: quomodo passim accipitur in Scriptura sacra, & apud sanctos Patres: nec differt à castitate. & hac ratione tres continentiae gradus à DD. ponuntur, virginalis, vidualis, & conugalis; de quibus supra capite 2. dubit. 13. & 14.

Secundò, Vt significet firmitatem animi con- tra impetus passionem. hanc Aristoteles 7. Ethicorum vocat ἐκπρέσσειαν, & de ea, sicut & de eius opposito, fusè toto eo libro disput. 2. Hoc modo accipitur in hac quæstione: & nihil est aliud quàm firmum propositum animi, quo quis se continet in bono rationis contra impulsus concu- piscentiæ, quibus ad voluptates tactus, & præfer- tim venereas, impellitur. Est propositum, quia om- nis virtus & bona dispositio voluntatis consistit in proposito seu affectu honesti: in hoc enim sita est huius potentie perfectio: atqui continentia est vir- tus vel dispositio voluntatis, & in ea sedem suam habet, vt docet D. Thomas artic. 3. Debet autem hoc propositum esse firmum; quia alioquin facilè concupiscentiæ motibus expugnabitur; sicut in eo qui est incontinens, qui etiam bonum propo- situm habet, sed infirmum: vnde facilè suis cupi- ditatibus cedit.

2
Continet
in bono
rationis.

Isto proposito se continet voluntas in bono rationis, quatenus vult inherere ei quod ratio dicitur, nec sinere se impetu concupiscentiæ abripi ad illicita, quorum alterum ex altero sequitur. Ex eo enim quòd quis firmè alicui rei inhaeret, consequens est vt à contrariis non sinat se aliorum abduci. Con- tra impetus concupiscentiæ, &c. Quia hi motus ma- ximè voluntatem ad bona sensibilia contra ratio-

nis præscriptum alliciunt; & propensionem natu- rali, quæ homini ad conseruationem indiuidui & speciei insita est, sunt maximè conformes. Itaque in iis, qui nondum virtutem moralem, qua isti motus comprimantur, adepti sunt, præcipuè opus fuit quadam dispositione animi, qua voluntas se in bono contineret, ne ab illis ad illicita abriperet- tur; quam continentiam vocamus.

Dices, Etiam aliae passiones magnam vim ha- bent voluntatem à rationis præscripto abduendi; An circa vt cupiditas honorum, opum, vindictæ, & simi- aliae pas- siones sic continen- tia. les: ergo in quibus per virtutes morales illæ pas- siones nondum sunt compressæ, iis etiam opus est continentia, quæ illis resistat, & voluntatem à re- cto discedere non sinat.

Respondeo, Hoc argumento rectè probari si- milem quamdam animi dispositionem contra il- los affectus ponendam: hæc tamen non vocatur absolute continentia, neque ab ea dicitur quis sim- pliciter continens, sed secundum quid, seu cum re- strictione; vt continens iræ, continens cupiditatis honorum, opum, &c. Ratio est, quia istæ passio- nes neque sunt ita consentaneæ naturali propen- sioni, vt concupiscentiæ delectabilem tactus, (vn- de etiam non sunt tam importunæ & assiduæ) ne- que hominem ita ad turpia trahunt. Quare in con- tinendo se ab istis non est illa peculiaris laus & difficultas, quæ est in resistendo gulæ, & veneris cupiditatibus.

Petes, Vtrum continentia distinguatur à tem- perantia, & qua ratione. Videtur enim non distin- guatur à temperan- tia. gui, quia versatur circa eadem, circa quæ tempe- rantia, vt docet Aristoteles libro 7. Ethic. cap. 4. & idem officium præstat: nam etiam temperantiæ est, voluntatem in bono honesto continere aduersus voluptates.

Respondeo, Continentiam absolute dictam non